

1

Het Oog

De handen van de grote jongen pakten me vast voordat ik kon vluchten. Zijn vuile vingers grepen mijn armen en trokken ze achter mijn rug omhoog. Een brandend gevoel schoot door mijn schouders.

“Draai ze allebei omhoog tot ie stopt met worstelen,” zei hij tegen een andere jongen.

“Laat los!” gilde ik. “Laat me los!”

“Jij, Londense snotaap. Jij hoort hier niet thuis. We zullen je een lesje leren.”

Hij drukte mijn armen verder mijn rug op. Het was alsof mijn schouders uit de kom werden getrokken.

De grote jongen boog zich voorover. Hij was ouder. Ik was vier en hij was zeven of acht. Ik kon zijn zure, vieze adem ruiken. Uit zijn zak haalde hij een stok met een scherpe metalen punt, glanzend in de zon. Hij richtte hem op mijn gezicht, zijn gemene ogen op de mijne gericht.

“Nee!” Ik probeerde mijn hoofd weg te draaien, maar ze trokken mijn armen nog hoger mijn rug op.

Ik werd duizelig van de pijn.

Het was alsof de tijd stilstond, eindeloze pijn, terwijl die zilveren punt steeds dichterbij kwam.

“NEE!” schreeuwde ik. “NEE!”

Maar hij kwam dichterbij, gericht op mijn rechteroog.

De zilveren naald kwam zo dichtbij dat ik hem niet meer scherp kon zien. Toen voelde ik een elektrische schok en zag ik even niets. Ineens kreeg ik de kracht om me los te rukken.

Ik rende naar huis, schreeuwend, terwijl mijn trillende vingers mijn kloppende, gewonde oog beschermden.

Mum moet me van ver hebben gehoord, want ze stond bij de poort met mijn kleine zusje in haar armen, roepend: “Wat is er aan de hand? Wat is er aan de hand? Wat is er gebeurd, lieverd?”

“Mijn oog!” schreeuwde ik. “Ze hebben in mijn oog gestoken.”

“Och, mijn hemel,” zuchtte ze en pakte mijn hoofd vast.

Ze haalde voorzichtig mijn trillende hand van mijn oog af, rode vlekken op mijn handpalm. Een warme, natte vloeistof doordrenkte mijn broek. Zou ik ooit nog kunnen zien? Wat hadden ze gedaan? Zou Mum boos op me zijn?

Toen Granny het lawaai hoorde, kwam ze naar de voortuin. Mum vroeg haar: “Wil je meneer Cummins vragen ons naar het ziekenhuis te brengen?”

Zij hielp me snel mijn broek te verwisselen. Ik voelde me duizelig en zwak. Ze zat naast me in de auto en deed haar best om me te kalmeren door me tegen zich aan te drukken. In het ziekenhuis werden we door lange gangen naar een kamer vol instrumenten en een man in witte kleding gebracht.

“Kijk recht vooruit,” zei hij, en hij keek in mijn pijnlijke oog. “Probeer je ogen open te houden.” Hij scheen met een

fel licht in mijn beschadigde oog, waardoor het nog pijnlijker werd en ik mijn ogen wilde sluiten. “Je moet je ogen openhouden.”

Ik was bang dat hij zou zeggen dat ik blind zou worden. Gelukkig zei hij dat niet.

Dad kwam net op het moment dat de dokter zelf op een pleister smeerde, die hij vervolgens met tape over mijn oog plakte en zei: “Ik zie geen blijvende schade. Kom over twee dagen maar terug.”

Ik was opgelucht en tegelijkertijd in verwarring, want als ik terug moest komen voelde het alsof er nog een probleem kon zijn.

We liepen het ziekenhuis uit en ik zag mezelf weerspiegeld in een raam. Ik vond dat ik op een piraat leek. Ik liep rechtop om te laten zien hoe stoer ik was.

Eenmaal in de tram gaf Mum me een standje. “Ik heb je gezegd dat je nooit, maar dan ook nooit, de straat op mag. Die jongens zijn gemene types. Ik wist dat je in de problemen zou komen. Kom niet meer in hun buurt... hun families... niet ons type.”

“Je kunt beter in de achtertuin blijven,” zei Dad.

Maar ik was het zat om alleen in de achtertuin te spelen.

Mum ging met me terug naar het ziekenhuis waar werd bevestigd dat ik geen blijvend letsel had. Maar ik weet niet of dat waar was, want mijn rechteroog is altijd zwak geweest.

De jongens zijn nooit meer gezien of gestraft.

We woonden in Liverpool bij de oma van mijn moeder; we noemden haar Granny. Door het woningtekort na de oorlog konden mijn ouders geen eigen huis vinden en hadden ze geen andere keus dan bij Granny in te trekken. We hadden de voorste helft van het huis en deelden de badkamer en keuken met haar.

Mijn slaapkamer lag op het noorden, waardoor het er koud en vochtig was. In de winter bedekten bloemachtige ijspatronen mijn raam. Onze woonkamer stond vol meubels: een tafel met stoelen, een bank en een fauteuil. Ook was er een zwarte piano waarop Mum speelde tussen het voeden van mijn zusje en het verschonen van luiers door.

Ik lag languit op het tapijt met mijn speelgoedauto's en bouwde denkbeeldige wegen, totdat mijn moeder met een zucht over me heen stapte. "Je zit me weer in de weg," zei ze, niet onaardig, maar ook niet lief. Ik pakte mijn auto's bij elkaar en trok me terug in de hal, waar Granny langs schuifelde, mompelend over al het speelgoed, en vervolgens zei: "Ik struikel er nog eens over."

Dus verdween ik naar de achtertuin, waar ik naar hartenlust wegen kon aanleggen met mijn speelgoed-bulldozer en eindeloze ritjes kon maken met mijn autootjes. Ondanks het gevoel dat ik door zowel mijn moeder als Granny niet gewenst was, vond ik voldoening in het alleen spelen, zonder dat iemand toekeek.

Voorbij het kleine gazonnetje bedekten klimrozen een pergola met daarachter rijen van zwarte en rode bessenstruiken, frambozen en een knoestige appelboom. In de zomer, als de bessen rijp waren, hielp ik ze plukken, mijn vingers

paars en rood gekleurd. Als Granny niet keek, stopte ik stiekem de dikste bessen in mijn mond.

Op een zonnige dag hoorde ik stemmen in de tuin van de burens. Mijn nieuwsgierigheid was gewekt. Ik probeerde op de schutting te klimmen om te kijken, maar ik kreeg geen grip. Ik vond gaten om doorheen te gluren, maar die boden beperkt zicht. Omdat ik iets nodig had om op te staan, ging ik naar de keuken, pakte Granny's voetenbankje en zette het bij de schutting neer. Zo had ik een goed uitzicht op de tuin van de burens. Ik zag alleen een gazon, struiken en bomen. Er was niemand te bekennen.

Ik had nog maar net de kans gehad om rond te kijken toen Granny's stem me deed schrikken.

“Wat is er met mijn voetenbankje gebeurd?” riep ze.

“Ik heb het niet gehad,” antwoordde Mum.

“Nou... waar is het dan gebleven? Als jij het niet hebt gehad, wie dan wel?” klaagde Granny.

Ik sprong van het voetenbankje af, maar was bang voor Granny's woede als ik het weer mee naar binnen zou nemen, dus gooide ik het over de schutting.

Enkele minuten later hoorde ik de deurbel aanhoudend rinkelen.

“Wie is dat in vredesnaam?” zei Mum, terwijl ze naar de deur liep om open te doen.

De keukendeur stond op een kier, waardoor ik naar de voordeur kon kijken. De buurvrouw stond te zwaaien en opgewonden te brullen.

“Jouw zoon... hij heeft een voetenbankje over de schutting gegoooid! Hoe durft hij! Het landde op de kinderwagen. Bijna mijn baby geraakt! Je bent een hopeloze moeder... je kunt die kleine deugniet niet in bedwang houden!”

Ik kon het antwoord van Mum niet horen, maar zodra de vrouw weg was, kwam ze me zoeken. Ze rukte aan mijn arm en gaf me een paar harde klappen op mijn billen – klappen die me meer schokten dan pijn deden. Mijn kin trilde van de schuld die ik voelde. Zonder een woord te zeggen, sleepte ze me naar mijn kamer. Ik klom op mijn bed, krulde me op mijn zij en zoog op mijn duim tot de spanning uit mijn lichaam verdween.

Wanneer Dad die avond thuiskwam, barstte Mum in tranen uit toen ze hem vertelde wat ik had gedaan en dat de buurvrouw had gezegd dat ze geen goede moeder was.

Dad draaide zich naar me toe en zei: “Hoe kun je zoiets doen?”

Hij sloeg me op mijn kuit, en dat deed zo’n pijn dat ik ervan ineenkromp.

Als ik nu terugdenk aan die gebeurtenis, herinner ik me dat ik me ongewenst voelde. Ik was gelukkiger in de tuin, of in het schuurtje als het regende – gelukkiger in mijn eentje.

Het was 1953. Ik was vijf jaar oud en nog steeds een lastig kind. Elke nacht plaste ik in bed, waardoor ik Mum uit haar slaap haalde en ze nog vermoeider en prikkelbaarder werd. Het gaf me een waardeloos gevoel, ook al kon ik er niets aan doen.

Mum was zo van streek dat Dad met de dokter ging praten, die haar iets voorschreef. Hij stelde voor dat ik naar school zou gaan – vermoedelijk omdat hij vond dat het Mum meer rust zou geven.

In juni begon ik op de Ryebank Preparatory School. Uiteraard was een schooluniform verplicht, wat betekende dat ik met Mum naar een speciale winkel in Liverpool moest. Ik paste een wit overhemd met een rode vlinderdas, een donkerblauw blazertje en een pet. De winkelbediende vroeg me mijn broek uit te trekken en verving die door de verplichte grijze korte broek en lange grijze sokken die tot aan mijn knieën reikten. Terwijl ik in de spiegel keek, zag ik een andere jongen – een grote jongen, netjes gekleed voor zijn eerste schooldag, met het schoolembleem genaaid op de borstzak van zijn blazer en op zijn pet.

Mum bracht me naar school en duwde mijn zusje in de kinderwagen mee. Dat gaf me een veilig gevoel op straat. De school was gevestigd in wat ooit een groot huis met tuin was geweest. Boven de ingang hing een bord met hetzelfde embleem als op mijn badge. Bij de deur werden we begroet door het hoofd en zijn vrouw. Ze namen afscheid van Mum en brachten me naar een donkere, bruine kamer, waar ik naast andere jongens en meisjes ging zitten.

Omdat het einde van het schooljaar al in zicht was, was ik de enige nieuwe leerling. Een lerares kwam de klas binnen en vroeg ons te gaan staan. Ik wist niet wat ik moest doen en deed gewoon de andere kinderen na.

Ze zei: “Laten we bidden.”

Ik had geen enkele ervaring met bidden. Ik was nooit naar de kerk geweest en thuis werd er nooit over gesproken – dus liet ik mijn ogen gewoon naar de vloer zakken.

De lerares vroeg ons te gaan zitten. We zaten aan houten tafeltjes, twee leerlingen per tafel. Ze gaf ons sommen op, iets wat ik best leuk vond. Toen een bel in de gang rinkelde, liepen we in een rij naar het speelplein achter de school. Hoge, zwartgeblakerde muren omsloten een vlakte van zwart grind. Op een gegeven moment wilde ik naar binnen gaan, maar het hoofd en zijn vrouw hadden de doorgang geblokkeerd met een tafel vol snoep – allerlei soorten, allemaal in rijen uitgestald. Ze vroegen me wat ik wilde hebben. Ik koos een rood reepje van iets, betaalde er een penny voor en holde toen snel weer naar buiten. Het smaakte vreselijk, dus dat kocht ik niet nog een keer.

Rook walmde over de muur van het speelplein en mijn hart klopte sneller toen ik het ritme van een stoomtrein hoorde. Ik spurtte naar de muur in de hoop de trein te kunnen zien passeren. Helaas was de muur te hoog. De rook die het speelplein indreef, deed me hoesten.

Ryebank was zwaar. Juffrouw Scarlett leerde ons de tafels tot en met 'twaalf maal twaalf is honderd-vierenveertig'. Om ze er goed in te stampen vroeg ze ons ze op te zeggen. Maar als we vastliepen, trok ze haar rode leren riem uit en sloeg daarmee op onze handen. Nadat ik dat bij andere kinderen had zien gebeuren, zorgde ik ervoor dat ik mijn tafels goed kende. Mum hielp me thuis oefenen.

Ik was maar een jaar op Ryebank. Ik sloot er geen vriendschappen, want Mum haalde me elke middag op om thuis te

lunchen, en tijdens de ochtendpauze was ik meer met snoep bezig dan met de andere kinderen. Ik leerde niet de spelletjes die andere jongens speelden, wist niet hoe ik moest meedoen, ontwikkelde geen sociale vaardigheden – behalve hoe ik de nare groepjes moest ontwijken. Als ik al op een andere jongen afstapte, was het altijd iemand die net zo'n einzelgänger was als ik.

Thuis voelde ik de dagelijkse irritatie tussen mijn ouders en Granny. Als ik Mum in de keuken zag, hoorde ik Granny haar stem verheffen: "Je bent hier al twee uur!"

"Ik kan niet zomaar met een toverstokje zwaaien," zei mijn moeder. "Ik moet luiers wassen en het avondeten klaarmaken."

Veel ochtenden, als Dad zich aankleedde om naar zijn werk te gaan, hoorde ik hem op de badkamerdeur kloppen, gevolgd door Granny's scherpe stem: "Ik kom eruit als ik klaar ben!"

Granny vond me een lastpost en klaagde dat ik slechte manieren had en onbeleefd tegen haar was. "Hij heeft weer met modder door de gang gelopen. De mat is verpest."

"Ik maak het wel schoon," zei Mum.

"Je laat hem te veel zijn eigen gang gaan. Houd hem in toom. Hij heeft een strenge hand nodig."

's Avonds, als Dad thuiskwam, vertelde Mum hem alles over de rampen van de dag.

"Hij heeft één van haar kopjes gebroken... De hal is vies geworden... Ze zegt dat ik hem niet goed in toom houd..."

Dad zuchtte. Zijn humeur was niet best als hij in somber weer thuiskwam na een teleurstellende werkdag. Een gefrustreerde vrouw thuis aantreffen maakte zijn humeur nog erger.

Granny bracht haar dagen door in de donkere achterkamer, altijd in het zwart gekleed, zittend in haar fauteuil met de gordijnen half dicht. Soms gluurde ik door de deuropening. Ze riep me nooit binnen. Nooit kuste of knuffelde ze me. Nooit las ze me voor. Ik was bang voor haar en probeerde haar te vermijden.

Mijn instinct was om me terug te trekken, om te zorgen dat ik niet in de weg zat, om te voorkomen dat ze over me zouden klagen.

Uit het lezen van mijn vaders dagboeken weet ik dat hij er genoeg van had om bij Granny te wonen, en met alle macht uit Liverpool wilde ontsnappen.

“Het is een troosteloze, lelijke plek,” schreef hij. “Geen groene velden, geen bomen in de wijde omtrek, behalve onze eenzame esdoorn in de voortuin.” Hij kon zich niet verzoenen met de stad van grauwe mensen en armzalige straten.

“De laatste dagen ben ik nogal slecht gehumeurd door slaapgebrek... ’s Avonds erg moe en somber. Ik wou dat we ergens in het zuiden in ons eigen huis woonden. Het begin van een onbevredigende week vol depressieve buien. Ik kan nergens enthousiast over worden, vooral niet op het werk, en thuis ben ik chagrijnig.”

De hoofdreden voor zijn wanhoop was altijd dezelfde: geen uitzicht op een eigen huis, gevangen in de woning van “die knorrig, ondankbare oude dame.”

Voor langere tijd moest Granny naar het ziekenhuis. Dad schreef: “Granny blijft vooruitgaan. Ze komt binnenkort weer thuis. We wensen haar geen kwaad, maar het staat buiten kijf dat haar terugkeer een bittere pil zal zijn. Onze vrijheid van de afgelopen tien dagen is kostbaar. Geen inmenging, geen kritiek, geen gezeur over Michael, geen eindeloze herhaling van wat al gezegd is, geen vragen waarom, wanneer en waar. Hopelijk zijn we vriendelijker voor onze eigen kinderen!”

Mums gevoelens voor haar grootmoeder waren ingewikkelder, omdat ze haar eigen moeder nooit had gekend. Als kind had ze Granny als moederfiguur liefgehad, maar nu deed de oude vrouw niets anders dan klagen.

Onze leukste momenten waren wanneer we eropuit trokken, naar een park of het centrum van Liverpool om te winkelen. Mum deed haar best er aantrekkelijk en verzorgd uit te zien. Bewust van de mode van die tijd droeg ze een hoed, een bijpassend jasje en rok en handschoenen. Ze was van gemiddelde lengte met donker golvend haar, donkere wenkbrauwen, groengrijze ogen in een rond gezicht en felrode lippenstift.

Wie haar zag, zou haar fit en energiek hebben gevonden. Als meisje had ze hockey en tennis gespeeld en ze hield van lange wandelingen. Muziek was echter haar ware passie. Ze

had het schoolkoor op piano begeleid en speelde nog steeds wanneer ze een vrij ogenblik vond.

Ze toonde haar liefde wanneer ik naar bed ging – ze stopte me in en las verhalen voor over Bruintje Beer terwijl ik naar de plaatjes keek.